

ծրուևին ձեռք էր առեր հայ վկայի պաշտպանութիւնն ընդդէմ ռուս դատաւորի: Բայց գրաքննական յանձնաժողովն նախագահը բռնէր էր Արծրունիի այս խնդրի վրայ հրուած յօդուածն եւ չէր թողուցած սպել "Մշակի" մէջ: Չէրդ այն ժամանակ նոյն ինքն նախագահն եկեր էր Արծրունիին այցելութեան, իրրեւ իր ծանօթութիւն: Անմիջապէս խօսակցութիւն բացուեցաւ երգման խնդրի վրայ եւ իրատ վիճարարութիւն մը տեղի ունեցաւ: Հայ խմբագրի եւ ռուս գրաքննիչի մէջ: Վէճն իր սաստկութեամբն հանդերձ վերին աստիճանի քաղաքավարութեամբ եւ փոխադարձ յարգանքի զգացմունքով յարաշը կը արարէր. երկու խօսակիցներն ալ ընդիր գաւտիրարականութիւն ստացած անձինք էին: Գրաքննիչը Համալուծեցաւ Արծրունիի պատճառարարութեան եւ չուզեց թշուարել յօդուածի հրատարակութիւնն. այն ժամանակ Արծրունին դիմեց վերջին միջոցին եւ ինչպիսի որ գրաքննութեան յանձնաժողովն իր այն յօդուածը ներկայացրէն երկու բարձրագոյն իշխանութեան, կառավարչապետի հայեցողութեանն եւ որոշման: Այնպէս ալ եղաւ: Խնդիրն անցաւ կառավարչապետին եւ սա իրաւունք տուաւ Արծրունիին եւ կարգադրեց սպել տալ: Եօզուածն անմիջապէս հրատարակուեց "Մշակի" մէջ եւ այնուհետեւ միտ թերթներն եւս համարակութիւն տաին գրել: Երկար ժամանակ յուզուեցաւ այս խնդիրն, որուն լուծումն եւ վերջնական որոշումը տալը ներկայացուեցաւ Պետերբուրգ՝ սենատին, որ մեկնեց եւ որոշեց թէ քանի որ հայ քահանայն ներկայ է, նա պիտի երգում ապ հայ վկային հայերէն լեզուով, բայց թէ՛ մկան պետական պաշտօնեայ է, այն ժամանակ նա պարտաւոր է պետական, ռուսերէն լեզուով երգուել: — Եւ այնպիսի բազմաթիւ դէպքեր կան, որոնց մէջ Արծրունի բարձրացուցած է իւ ձայնն ազգային-ժողովրդական այս կամ այն իրականց բռնաբարձման դէմ, առանց քաջուելու, ի հարկէ միշտ այն չափով, որպիսի դրաքննական օրէնքները թէլոյ են տուած:

(Վերջն հետեւեւ ակում) Կ. ՏՄԻՒՄՍ

Լ Ե Ձ Ո Ւ Ս Ր Ս Ն Ա Վ Ա Ս

1.*

Սրոտիքուսական հետազոտութիւնն:

1. Մեր բալ 'մէք. մաւստուդ, (սո՛, փուս, աւուսն) բառը իրր գոյական եւ իրր անտիան՝ բառ դաւ. 'մթին, մթադոյն, (տ. Ջառնախնայն, Բառգիրք 279) = հոբեր. *bhalos, յո. φαίλος 'փայլուն, φάλλος 'լուստար, սպիտակ, համա. լիս. dāllis 'սպիտակամալ, dālltas 'պիտակ, սիբ. bhālam 'փայլ, հինհրեւ. bāl 'բոց, (համա. Prellw., Etymologisches Wörterbuch der griech. Sprache. Göttingen 1892, էջ 338), որովհետեւ նշանակութիւնն ալ նոյն փոփոխութիւնները ջրոյ կու տայ նաեւ հետեւեւալ հոբերական բառերուն մէջ. վեգ. rojas (= բուււ) 'կարմր, սիբ. roj 'պայծառամալ, յո. էրեթոս, գիթ. rōjis 'վերջնալ, հյ. երիլ (նիս) 'բիլ': Արիշ օրինակներ. վեգ. chāya (= լայն) գիթ. skeieit-wun 'երեւալ, փոբ. աւու. zmnōis 'մութնալ, եկեղ. սլ. mtrakū 'մթալ, գիթ. maurgins, հրգ. morgana 'աւուստ, (տ. Scheffelwitz, Kuhn's Zeitschr. für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der indogerm. Sprachen, հտ. 38, էջ 267, ուր գեւաւելնման օրինակներ կը յիշուին) 2. Sophus Bugge (Kuhn's Zeitschr., հտ. 32, էջ 60) կը յիշէ այս գեւ. հին աստեղ համեմատած բառերը. հյ. փոյ (սեւ. փոյ) լու. caprio. Այս համեմատութիւնը կ'ընդունի նորերս Bruggmann եւս՝ (Kurze vergl. Gramm. der indog. Sprachen, Strassburg, 1902, էջ 164, ուր գրուած է, նիսհոբեր. q-լու. caprio, ումբ. karpiŕ, յո. χιόπι 'ուկելե, հինիւր. carhē 'պատուհի, նորիւմբ. caeth. հրգ. karst 'գերի, հյ. փոյ լիս. kamrjū 'կր բանեմ'), Ես ալ կ'ընդունեմ այս համեմատութիւնը, բայց միայն մէկնկատուութեամբ, որ հետեւեւալն է. որովհետեւ հոբեր. ոչ հայերէն ընդ մէջ երկու ձայնաօրինեւս զ (տ. եւ յո. է πι, սիբ. άπι հոբեր. *επι) հյ. փոյ բառն ալ ոչ հոբեր. *karpos, այլ եւս kar-vo-s (եւ այսպէս *kappos) նախածեւերուն կը համապատասխանէ, ինչպէս լու. ի մէջ ալ lippus *lippos-էն է, համա. լիս. lipus 'կարուն, նոյնպէս oiba 'լայն կողերով կաւէ մծ աման, *ob-vā-էն, տ. von Planta, Grm. der osk.-umbr. Dial. I 192, Stolz, Historische Grm. der lat. Sprache, I 321.)՝ Արեւին փոյ բառ մըն է հոբեր. *vo վերջնաորութեամբ, որ-voի վրայ

* Հունգարայի ծանօթ լեզուագիտին Թերթիս համար հայերէն լեզուա շարադրած մէկ յոդուածն է զոր արհիտիկոյ կը հրատարակուի: իսկ վերջին 2 եւ 3 յօդուածները հրատարակուած էն գերմ. լեզուաւ, Ի Թերթիս Indogerm. Forschungen, Zeitschrift für indogerm. Sprach und Altertumskunde. Strassb 1902 հատ. 28, էջ 124-126 եւ 163-164:

ԽՄԱ.
1 Հունգ. reg-gel, *reg-vel-էն 'աւուստ, նոյն *reg արմատն ունի հոբեր. ձայնումով:
2 Հոս կը յիշեմ, որ գեւ. երկու շարաթ անուղ ուրիշ բառ մ'ալ գտեր եմ, ուր հյ. ոչ նոյնպէս հոբեր. *ով էն Այս ստուգարանութիւնս 'Indogermanische Forschungen'ի մէջ պիտի հրատարակուի:

Brugm., Grundr. der vergl. Grm. der indogerm. Sprachen, Wortbildungslehre, II էջ 127 միայն կենտ բառը կը յիշէ, որ բառը բառ Հիւրըմանի Arm. Grm. I 459 ոչ հնդգ. ց'նո, ալ ց'նո կամ ց'նո ձեւին կը համապատասխանէ: Կայնպէս են Տ. յոյոո = հնդգ. *karpod, բայց կոչ. ուր բառը *kolopod, ա. յո. xлeπoд, xлoπ-ի հմն. Bugge KZ, 32, 63. Իսկ Տ. Ե. ուր, զոր Meillet Etudes sur l'etymologie et le vocabulaire du vieux slave I, 160 հաւ. տ. լեւ. ա՛ (աւ. մ.), սնդգ. արք = հնդգ. արք ի նա կը համաձայնէ, միայն նիՏ. *ուոչ. ու նախաձեւին միջնորդութեամբ կրնայ բանաբխական կերպով օրինակը յիշեալ բառերու ըլլալ. ա. գերմ. Sommer, հրգ. sumar. աճառ:

3. Հայագէտն Sophus Bugge իւր ստուգաբանական յօդուածին մէջ «Beiträge zur etym. Erläuterung der arm. Spr.» (Brugm., Streitberg's Indogermanische Forschungen հտ. I էջ 447) իսկուրէս բառին մտադրութեան արժանի ստուգաբանութիւնը տուաւ, բռնով, «gehört vielleicht zu got. skathjan schaden, գ. ասքիիչ «unversehrt». Arm. ք. scheint hier ein idg. th zu vertreten. *Այս ստուգաբանութիւնը բառ իւր բարբոթին սպասով է: Գթ. skathjan, հրգ. scadon, scadien, հինիւր. scatham «խեղէլ», scathad «կրճատում», (հմն. osthaf Paul-Braune-Sievers's Beiträge zur Gesch. der deutschen Spr. u. Lit. հտ. 13 էջ 459 Uhlenbeck, kurzgefasstes etym. Wörterbuch der got. Sprache, Բ. սպ. Amsterdam 1900, էջ 182 b), հնդգ. skāth արմատին կը պատկանի, բայց հայ. ձեւը առանց սղջնական Գ-ի հնդգ. khāth- արմատին համեմատ է, որ միայն արմատական փոխակերպիւն է հնդգ. *skāth-ի նախը, արմատին. այս շարժական Գ-ի մասին հմն. Theodor Siebs's Anlautstudien, Kuhn's Zeitschr. 37, էջ 277 - 324, sk, kh-ի վրայ էջ 283:

2.

Հնդգ. *e[osg]h է. յ. է. Գ. Է.

Ըստ իմ կարծեաց այս արմատին կը վերաբերին հետեւեալ Տ. բառերը. եւ. ուն (աղ. 1, որ միջին պարսկ. փոխառեալ բառ մին է) եւ սուղան: Հայ. եւն (սեւ. եյն) բառը Մէլէի MSL, 10, 278 կը համեմատէ հհնդգ. ahi «կով», զնդ. ahi, հմն. Հիւրըմ. IF. Anz. 10, 47. Ես սակայն կը կարծեմ թէ այս բառն աւելի հնդգ. *egh-ի արմատէ հանելու է, որով եւ իբր զուտ հայ. բառ կը համեմատուի յն. օջոց «հեւլ, պէլ. aeg «հեւլ», հհնդգ. adga-ի «սուղան, եւն բառերուն» (Bartholomae, IF. 10, 194). Կանախութեամբ մասին հմն. յն. մ. օջոց «հեւլ», (լեւ. madag «բողբոջ», Fick BB. 2, 267 = հնդգ. *mozgho, բայց նաեւ հարթ Տ. յոյ. մ. օջոց, եզգի. մ. օջոց, հնդգ. *mozgho): Հուսման դեմառ. արժանի կէտ է հնդգ. *egh-ի եւ eg-ի կերպով փոխանակիւն: Հնչման մասին հմն. նմանակէս Տ. յոյ. սք Տ. շ. ստուգ. բառ Bartholomae's Stud. 2, 40 ա. Հիւրըմ. Arm.

Etym. 476) նոյն է բառ անկոյնի հնդգ. *eg-ի (սուտի եւ Տ. յոյ. արմատը կ'ըլլայ *շ.): Հայ. եւն բառին Օ արմատական ձայնաօրին փոփոխութիւնը ալ (սեւ. աղ. 1) բառին մէջ կը տեսնենք, որ իբր զուտ հայերէն բառ նոյնպէս յն. օջոց պէլ. aeg, հհնդգ. adga-ի եւն բառերուն հետ կը համեմատուի: Հայ. ուն = հնդգ. ուն օ հմն. ուն, սք = հնդգ. ուն օ Barholomae BB. 17, 91 ff Հիւրըմ. Arm. Etym. 411, Բրուգ. Grundr. 1, 304):

Հայերէն ուն եւ աղին բացատրութեան մէջ զուտ հայերէն ալ բառին քով հայերէն ուն բառն ալ կը գտնենք: որուն նշանակութիւնը բառ անկոյնի նոյն է առաջնոյն հետ: Այս բառը իբր միջին պարսկ. փոխառեալ բառ նոյնպէս = պէլ. aeg «հեւլ», բառին Չուս հայկական ալ բառին հետ ձայնապէս նոյն է Տ. յոյ. ուն, ուն, ուն, ուն, ուն (դիւրաբար անկող համար կը գործածուի): Կանախութեան մասին հմն. յն. օջոց «բողբոջ», օջոց «սուղան», (*adga արմատ) նոյն օջոց «սուղան», (հմն. նաեւ Բրուգ. IF. 1, 445, KZ. 32, 1 եւ Հիւրըմ. Arm. Etym. 412) որ բառ ձայնական օրինակը հնդգ. *adga-ն = Տ. յոյ. բառին (Հիւրըմ. Arm. Etym. 482, Բրուգ. Grundriss 1, 140 եւն) կը համապատասխանէ եւ ոչ թէ հնդգ. *osg-ի «հեւլ», որուն վրայ արգ. Էն Բառերու: Արեւմտեան հնդգ. կ'ընէ՛մ այն ձայնական մեծ նմանութեան, որ կայ իրարու համադր հնդգ. կրկին արմատներու մէջ (*osg-ի եւ *mozgho-ի եւն), որով հնդգ. ուն ուն իրար լեզուայ մէջ թէ «հեւլ», (ածանցմանց մէջ չոր, եւս կը նշանակէ, ինչպէս Տ. յոյ. ուն) եւ թէ այլարմատական իմաստով առեալ կը նշանակէ «յեղ», սերունդն (Տ. յոյ. ուն եւ փոխառեալ) ուն յետոյ նաեւ «հարթ» (հմն. եւն):

3.

1. Իւսոց. Հայերէն ի ստուգ. կը համապատասխանէ հնդգ. kh-ի (հմն. ցաի-արմատ) = հհնդգ. śukha «հեւլ ոտ», նոյ. śū «հեւլ, ոտ», եղջեր, ստեղծը», լեւ. sarak «հեւլ, ոտ», հնդգ. *khākhā բառ Բարթոլոմէի Stud. 2, 41 հմն. Հիւրըմ. Arm. Etym. 499, Բրուգ. Grundr. 2 1 548. Կանախակէ Տ. յոյ. բառը հնդգ. *khū-skhos կամ *khū-s-skhos ձեւերուն կը համապատասխանէ: Հնդգ. արմատ է khū: skū- «ծածկէլ», լեւ. սեւ-ն, հրգ. մրգ. հն, իրգ. Haut, որով վրայ աւելցուր նաեւ յն. ցւ-իւս, արմատն *cū-s-ի «տան, ատան» -skh-: -skh- սղջնաարական ներկայ մասնիկ է, հմն. Տ. յոյ. հոց, հնդգ. *pā-skh-o-m կամ *pā-sk-o-m ձեւէն (ա. հնդգ. KZ. 37, 428) Բոց հնդգ. *bhok-sk-o-s, լեւ. fōc-u-s «կրա-

[Է. զ. Hirt (Ablaut էջ 132), որուն համեմատ յն. օջոց, օջոց եւ քոսոց փեւնի բառին հնդգ. *omozgho «Spross», բայց յոյ. Johnsson Ind. Forsch. 14, 323 յն. օջոց — է հնդգ. օձ - ց. gho- ներու նիք արտութեանը աւելի կապակցութեան է, քան թէ վերջնակ կարծես: Չ. Բ.]

կեռող, նշնպէս ըստ իմ կարծեացս նշանա-
կութեան մասին Տճմա՛ն. Տոգեւր. ճճՆԱ՛ «խղիկ, շտե-
մարան, արտա», ճճՐ-marı «պատանարան», յն.
καλίά «խղիկ, բոյն», καλέος, χουλέος «պա-
տանան», Տհրլ. celim «ծածկեմ», cūile «մառան»,
լատ. cellare «ծածկել», occulo «ծածկել» cella
«մառան, կղիկ», Տրգ. hēlan «ծածկել, թար-
ցանել», գոթ. hūljan «պատել, բորբոքել» են։
Չ. Հայերէն նշն (սեռ. նշնի). ինչպէս որ
գոթ. Menge «բազմութիւն» (Տրգ. manag, menigi,
գոթ. managis) Տրգ. Տակր. manag, գոթ. manags
«շատ», Տհի իր. menic «յաճախ, եւն հեւելուան Տեա
իլ Տամանուռի, նշնպէս ալ Mengel Տակրիւշը,
այնպէքէ՛ն էտիլիւն, մոթիւն, նալ մեր ինչուներուն մէջ
Վեուրք, անձուկ, գաղափարանշըրով կը բացա-
տրուի։ Այսպէս որ. ալ. լիտ. lanū «մարդիկ», Տհի
Տեգ. tanū-š «նուրբ», լատ. ienuis, Տրգ. dunnū, Տրգ.
dünn) եւ Տյ. նշն սեռ. անիկս (= Տոգեւր. *angh-
en: angh-ēn), որուն Տեա թողող է նաեւ Հայ.
միշտ. Տճմա՛ն. նշն—ի (= Տոգեւր. *anghuko-s՝նեշ,
կորտա, վիշտո՛), յն. ǎγγա «խղիկ», լատ. ango,
գոթ. agguus «նեշ», ՏհիՏո. գ. a(n)hū «նեշ, վիշտ
(Etyimol. Grundr. I 105 են. Ղիւրջմ. Arm.
Atom. 420)».

ՂՈՂԱՍ ԱՐՐՐՈՒՊՈՍԵԱՍ

Ս Ա Յ Ե Ն Ա Ք Ր Ա Վ Ա Ն

Մ. ԽՈՐԵՆՆԵՐԵ ԳՆՏՐՈՐԹԵՆ ԺՈՐՇՆԿԻՆ ՄՈՍԷ
Թղթակցութիւն Նայագտ Թ. Վոնիսերի:

(Հ.Ր.Մ.Ն.Ն.Ն.Ն.)

Հիմայ պիտիցա՛ ցընեմ՝ Ձ գարու անկաւե-
րակն միկ գրուածքէն՝ թէ Ե. Խորենցի 576ին
Յ. Ք. Հանրածածմէ Էր իրրեւ Հայոց աշխարհի
պատմագիր, եւ Հայոց Տագոյն ժամանակաց
իւր Պատմութիւնն արդէն մեծ Հոշակ մ'ունեւր։
Արի միայն էր բուէ մեկնելու թէ ինչպէս կարելի
էր Ձ գարուն ստեղծել վիգախառն պատմու-
թիւն մը, որուն մէջ Մ. Խորենցի Մարրեթի,
Գաւթի Իմաստասիրի եւ Աբրահամ Հուսեղոյի
Տեա կը ներխայնայ իրրեւ միաբնեայ վարդա-
պետութեանց նախաբարոջ ջատագով մը՝ ընդ-
դէմ՝ Քաղկեդոնական վարդապետութեանց։

Հայ եկեղեցոյ մէջ՝ որ այս գարու սիւս-
րիմ Տոհմակորդ մ'հղած էր Բիւզանդիոնի եւ
Դ. արեւելքական Ժողովոյն, միտում կար ի Տարկէ
ամեն կարելի եւ անկարելի միջոցներով ցուցը-
նելու թէ իւր մեծ վարդապետներն ալ՝ Սահա-
կայ եւ Մեսրոպայ աշակերտք՝ նշնպէս Հակա-
նկորդ էին՝ ոչինչ նուազ չափով բան նշն
գարու անմխնդր՝ Այս նպատակին Տաններու եւ
յարդղելու Տամար պէտք էր յերիւրել եւ յօդել։

Նաեւ կնոջիմ վարդապետական կուակ մ'այս
վարդապետաց, Բայց ինչն. արդեօք Մ. Խորե-
նացոյ ալ ընծայել։ Յայտնի կ'ըլտուի գրութեան
մէջ. Մ. Խորենցի արդէն Հոշակա՛ն որ էր իրրեւ
պատմագիր։ ԱՏաւասիկ այս կնոջ յիշատակա-
րանն՝ որով այս եղափոխութիւնը կ'իլլէ։

Արդ վարդապետաց Հայոց Մովսէս եւ Դաւա-
թի, Տարցնեց ընդ երկրակն չարափառն։

Որքից լուսի՛, եւ վերին սրիմի, տեսունմ՝ զնոջ
այսօր՝ աստուածայնի եւ երկայնի յաւով փայլելի է
վարդապետաց արքայ Տարցի՛ ողն. աննուագին եւ անա-
կարտա, Տաւաւ որ անխորհր՛ Տաւապայլծօ արկակեղ եւ
լուսաւորակ զայնարճս Տայաստանեայց։ Զայնայնիկն
եւ զանպարտելի ասեմ՝ զաւսի իմ, եւ զնտօր, աշա-
կերտք եւ որիքք սրբոյն սահակ, եւ մեսրոպայ, վար-
դապետաց Հայոց մեծայն։ Արք՛ է ունջ ժամանակի երեւ-
լու մե թագաւորութեան Հայոց, եւ արքա թէ՛նչուս
փոքր արեւայ աշխարհին յաւայն է ժաւ. ամի թէ՛աւաւ-
րութեան իւրս երեւ շոր Տայցորութիւն ի վերայ մար-
մացեայ բանին աստուծոյ։ Դեւտոր մեսրոպայիս կա-
տարգիւնս պայտի. ոչ իտաստօրից քանն աստուած
մարմնով ճննայ. այլ ի մարջ բնակեայ. Քաւղի
սակը բնակութիւն ընկաւս. զմարմնն, եւ այլ անթիւն
էր նորա Տայցորութիւնն. որ (ԻՂ. 2) եւ վերայ թ. բնու-
թեան, եւ Տակաւակի բնութեմ՝ ճշմարտ վարդապետ-
ացն։ Չի երանկիցն ի ընդհեւ նոր կտակարանաց. պաւա-
նիր, եւ վեզ, եւ զնթիւ եւ զգրին, միասցնին։ Իսկ ա-
նիծանին զուրկ ըրք սասայ. եւ զնկեւ եւ զգրին ի
փայտէ։ Չի կամեցաւ ապակեակ զուրք տար. Տայանն
եւ Տրամայեաց Յարաւորն ժողով ինչէ յսփեւս բն.
Կարկապոտաց. Յարնայ երեսուցէ մը մեծն կերպէր աւ-
ղէկանդուր. յո՛հան անտիրաց, արդուս կիւրիւնս,
թեղորոս անիւրեան։ Սուրբն կեղծարտն Տաւաւս։
զրն եւ առ սուրբն ասակ՛ գայ ի ժողովն։ Իսկ նա
սու չորակ՝ այլ թղթով միաբանեայ ընդ նսաս, ամի-
ժանէր զանաւորն նետորն։ Յայնու թ՛ ժամանակս երեւ
կնոքի պատմութեան գրոյն Հայոց զոր ունէին. իմ-
զիւր եւ զանիւրէ՛ կիւրիւնայէր սուրբայ, աշխարհ ուրդի
զրիգորին իսկ սուրբն ասակն եւ մեսրոպ բարգա՛ մտ-
իտասութեամբ պէտա արարին. սովոյ եւ ժմարա՛ն յոտ-
նաս որ չարաբանաց, ի թրին տրեւայ զի. արի եւ զն.
զիւշըր ըն ինչ ճաշակեով լալոյ միայն յարաւ ան սու-
ստեայ պարսպակ եւ յուսաւ տեր ապաւ թեց նոցա.
լատ գրեցեղեն. թէ զվամ յերկեղանայ իւրց ասկն
սուր ապաւ թեց նոցա յեւ։ եւ ի տեղանայ գիւնընն Տրէշ-
տակ տեսան իմ յերկեղ տա նսաս եւ ս. ի տունիւնս
խուսեր ընդ (3) նսաս. եւ յամեն ինչ ինչեղէն՝ մա-
տամբ. Կերպար տայր ինչոց գգրու եւ թն. եւ զար-
թուցեայք ի բնոյն. եւ նոյն նշանակ ունելով եւ գւ.
Տանային գաստածոյ զուտողն յայնպիսի պարգեւացն։
Եւ զարգարեաց զիրն յարեւելք եւ արեւմուքը։
Չի կրքորթով ինչ նա աւազէր, եւ բաւաւ որ Հոյեւ-
ղեն ընդունէր. որպէս աւ մոկսեւր. տունեայ տարտար.
Ժ. պատգամաց պատմութեան յարայի եւ յարեւելքս
Հայոց զրեւ մտասման աստուծոյ ասն որ ի կեր. սր-
գիւք սրբոյն զրիգորին. զայնին մեծաւ ուրախութեամբ
յարեւելքս Հայոց եւ տաւն մեծ կատարելն զաւր զայն.
բազում ընծայել եւ պատարագ յոյցասուն եւ ի անակն
ի ինոյ եւ ի կայոյ եւ երեւ արն այն մեծ եւ երեւ ին
ի մէջ արիւն(?) Հայոց։ եւ յետ սակաւ աւարք արարի
զակընթ թարքմանութեան Տհի եւ նոր կտակարանաց։
Եւ յուսեմ ինչ ազաւորն թեղոսն, յոյժ ուրախացան եւ
զո՛հանայլ գաստածոյ մեծաւ գո՛հութեամբ։ եւ աուսա-
քեր աւ սուրբն ասակն եւ մեսրոպ թո՛րտն (? թուգիս)
գո՛հացողական եւ զամն թարքմանութեան զրնայն զի
լուսաւոր ապացն զիմարմնութիւն մինչ եւ ի մարմնի
կնո՛մ, զի մի արիտաստօրն իստեակցն եւ պարտաւորն
զամս աստուածաւորն զրեւելքն եւ Տրամայեաց թո՛ւ-
գուորն եւ թագաւ (թ. 4.), ցանկաւք փայլել. տաւն սու-
տան եւ վաստութիւն աւ. վաստութիւն. զի մի ապակա-
նեացն Տրեւտածոյքն զգրոց պատմութեանն եւ Տա-